

VERTROUWEN

Serie 'Grondwoorden

Beste, lieve mensen van de Dominicus, jullie allen die wij hier in de Spuistraat vreselijk missen, toen er maanden geleden in het liturgisch team gesproken werd over de serie 'Grondwoorden', wist ik direct dat ik graag iets wilde zeggen over 'Vertrouwen'. Een oproep tot vertrouwen heeft ook in mijn bestaan dikwijls geklonken: 'Ben niet bang', 'Heb wat meer vertrouwen', vaak ook: 'Bid om meer vertrouwen': dat soort aansporingen kent iedereen van ons wel, denk ik. Zonder vertrouwen in iets of iemand, wordt alles wat we doen of laten kleurloos, doelloos, zinloos zelfs. Datzelfde is natuurlijk waar voor onze samenleving. Daarom luisterden we daarnet naar de woorden van Amanda Gorman:

Ook toen we verdriet hadden, bleven we groeien,
 Ook toen we pijn hadden, bleven we hopen,
 Ook toen we moe waren, bleven we volharden.

De stem van deze 22 jarige dichteres hoort thuis in de rij van de Martin Luther Kings, de Mandela's en zovele anderen die de laatste halve eeuw het vertrouwen hebben bezongen van bevolkingsgroepen die hun plaats aan het veroveren zijn in onze Westerse samenleving. Want te velen in die samenleving begrijpen nog altijd niet wat gelijkheid van de kinderen Gods zou moeten betekenen.

Onze Nederlandse samenleving vormt daarop geen uitzondering. Het heeft daarom ook iets ongemakkelijks te spreken over vertrouwen in een land waar we sinds kort weten dat de regering niet **vertrouwen** maar **wantrouwen** gekozen heeft als uitgangspunt in haar benadering van burgers met problemen, van mensen voor wie ze eigenlijk zou moeten zorgen. Wie de laatste weken de verhalen van de talloze weerloze slachtoffers van de toeslagenregeling gehoord of gelezen heeft, kan zich alleen maar plaatsvervangend schamen Nederlander te zijn. Het is verschrikkelijk. Velen van ons hier hadden overigens het vertrouwen in diezelfde regering al eerder verloren omdat deze zelfs de armzalige belofte dat ze honderd kinderen van migranten vanuit Griekenland naar Nederland zou halen niet waar maakte. Het algemeen gevoel is steeds meer dat onze eerste minister en zijn kabinet een gedragspatroon vertonen dat gekenmerkt wordt door gebrek aan openheid, bij uitstek een bron van wantrouwen. Hopelijk zijn wij als Nederlanders in staat, tegen veler verwachting in, om in maart een andere regering te kiezen die ons vertrouwen wel verdient.

Een meer prettige overweging bij dit alles is dat in theologie en dus ook in liturgie vertrouwen alles te maken heeft met wat vroeger de drie goddelijke deugden genoemd werd, daar een samenvatting van is: vertrouwen, dat is 'geloven' - geloven in iets, in iemand, en zo aan het leven een doel geven - en vertrouwen is tegelijk 'hopen' - hopen dat die iets, die iemand niet alleen een ver doel maar ook werkelijkheid zal worden - en daarom moet vertrouwen, al dat geloven en hopen, ook 'liefde' zijn: liefde geeft immers pas echt kleur, inhoud, zin aan het leven. Ik ben dan ook geneigd om vertrouwen - geloof, hoop en liefde - het grondwoord van de grondwoorden te noemen.

Wanneer Jezus in het Mattheusevangelie over vertrouwen spreekt, denkt hij allereerst aan de meest fundamentele levensbehoeften van ieder van ons, aan eten, drinken en kleding. Het evangelie begon dus destijds met de natuur: 'Wat zullen we eten en drinken?' 'Waarmee zullen we ons kleden?' In de totaal andere wereld waarin wij nu leven en waar voedsel en kleding, tenminste in ons westers dagelijks bestaan, bijna te vanzelfsprekend zijn geworden, denken wij bij het woord vertrouwen meer aan cultuur, aan wat wij van Gods schepping gemaakt hebben of willen maken: aan vrijheid en gelijkheid, aan vrede en geweldloosheid, aan de toekomst van onze kinderen, de zorg voor de armen, de toekomst van onze aarde: moeten of mogen we vertrouwen op een betere toekomst, nu in de eerste plaats op normaal leven na deze afmattende coronatijd, op een ander Nederland, op echt een andere manier van leven?

En op een plaats als deze is de vraag natuurlijk ook: Wat doen we met het vertrouwen in de verborgen 'Ik zal er zijn', in een God - wie of wat we met dat woord ook aanduiden - die alles in handen en in de gaten zou houden? Echt vertrouwen in God is waarschijnlijk pas mogelijk als we gaan ontdekken dat de geestkracht die wij ervaren wanneer we vertrouwen hebben in andere mensen en - vaak nog moeilijker - in onszelf: dat het die bezielende kracht in onszelf, in de mensheid, in het leven is, die wij aanroepen als God. Tempels van Gods Geest worden wij, mensen, genoemd in de Bijbel. Tempel van de geest is in feite alles wat bestaat. 'God of het Universum', schreef Spinoza ooit. 'Vertrouwen of goddelijke levenskracht' mogen wij daar aan toevoegen.

Jezus noemt die levenskracht, die geestkracht in en boven zich 'Vader'. Vanuit ons gevoel van vertrouwen nu wordt die verborgen God soms even vanzelfsprekend 'Moeder' genoemd. Geloofsbeleving en gebedspraktijken zijn gelukkig net als wijzelf aan verandering onderhevig. In het evangelie staat de gemeenschapszin steeds centraal, er wordt daar niet zoals in onze moderne tijd nadrukkelijk over zelfvertrouwen gesproken. Voor ons zijn geloof, religie en ook vertrouwen vooral een persoonlijk zaak waarin niet 'wij' maar 'ik' centraal staat. 'Vertrouwen' begint meestal bij jezelf, en zelfvertrouwen is in onze veeleisende samenleving een van de zwaarste opgaven in menig mensenleven geworden.

Maar vroeg of laat beseffen we dat zelfvertrouwen ons gegeven wordt om het vertrouwen in de ander mogelijk te maken, zoals verliefdheid ons gegeven wordt om de ander te leren liefhebben. Zo versta ik de oude Christelijke geloofsbelijdenis, het Credo. Ook daarin staat het 'wij' centraal. Eerst wordt bezongen wat de Vader en de Zoon in het verleden en tot op de dag van vandaag voor ons gedaan en betekend hebben. Maar de toekomst, en dus het vertrouwen wordt bezongen in de Geest, de bewerker van een 'wij', van de gemeenschap van heiligen die wij tezamen kunnen worden. De Geest komt het werk van Vader en Zoon afmaken, de samenleving brengen waarover de profeten gezongen hebben: die samenleving noemt het Credo 'Kerk': een 'wij' waar aandacht en barmhartigheid de toon aangeven, een wij waaraan zelfs verrijzenis uit de dood en eeuwig leven worden toegezegd. Nu ik oud geworden ben en weet dat de dood niet ver meer kan zijn, denk ik steeds meer dat vertrouwen over wat er na mijn dood gebeurt, niet zozeer mijzelf zou moeten betreffen - dat blijft een mysterie waaraan ik me ooit zal mogen overgeven - maar de menselijke gemeenschap waar ik deel van uitmaak, en tenslotte in mag opgaan. Die gemeenschap is steeds opnieuw verzezen en zal blijven verrijzen uit de dood. En ieder van ons, ieder 'ik' dat geweest is, blijft daar in het verborgene deel van uitmaken. Dat is het vooruitzicht, waarover het Credo. onze oude geloofsbelijdenis zingt, waarop wij mogen vertrouwen.

Christenen vormden van oorsprong een beweging van armen, van mensen aan de rand van de samenleving die vertrouwden op een andere toekomst. Het evangelie vraagt ons niet om arm te zijn - dat zou tegen alle wetten van Gods schepping ingaan - het vraagt ons om arme mensen te helpen ook deel te krijgen aan de rijkdom van diezelfde schepping, en zelf arm van harte, van geest te zijn, ons als Gods schepsel niet meer te wanen dan onze naasten. Christenen zijn ook tegenwoordig mensen die opkomen voor de armen, de achtergestelden, de onderliggers in de samenleving, die opkomen voor gelijkheid, die hun inspanningen en dus hun vertrouwen daarop gericht houden. Daarom spreken stemmen als die van Amanda Gorman ons zo aan.

We moeten daarbij vooral niet vergeten dat ons vertrouwen terecht is. Er zal in onze wereld nog lang en misschien wel altijd onrecht en reden tot wantrouwen zijn. Maar we zijn er de laatste halve eeuw getuigen van - en niet langer alleen in ons rijke Westen - dat de armen, de uitgestoten en onderliggers een stem hebben gekregen waarnaar geluisterd wordt. Dat blanke mensen langzaam echt gaan begrijpen dat mensen van een andere kleur niet de minderen zijn die ze vaak in hen zagen. In Nederland zijn we eindelijk bezig onze geschiedenis met de slavernij en met Indonesië in een andere geest te herschrijven. Van dichtbij maken wij momenteel eenzelfde leerproces door met asielzoekers in West-Europa, mensen met een andere godsdienst en andere leefgewoonten. Er groeit langzaam meer wederzijds vertrouwen en we beseffen dat dit vertrouwen niet beschaamd mag worden. Hetzelfde geldt voor homoseksuelen, dus voor minstens vijf procent van de wereldbevolking. Ik weet uit eigen ervaring, hoe zij vijftig jaar geleden vaak nog beschouwd en behandeld werden als zieken of gestoorden: beklagenswaardige lieden die zich verborgen moesten houden. Ik herinner me dat studentenpater pater van Kilsdonk hier in de Dominicus kwam vertellen dat homoseksualiteit een mooie variant in Gods schepping was. Ons vertrouwen van toen is niet beschaamd geworden. En laten we bij dat alles vooral niet vergeten dat de belangrijkste achterstelling waar al die andere ellende mee te maken moet hebben, de achterstelling van de vrouw is geweest, die op vele plaatsen nog altijd voortduurt, juist ook in kerken. Het is in veel christelijke kerken, en met name in de rooms-katholieke, een schande aan het worden, dat de vrouw daar nog altijd niet dezelfde voorgangersfuncties mag vervullen als de man. Als samenleving daarentegen mogen wij ons erover verheugen dat het vertrouwen van de vrouw op een toekomst van gelijkheid steeds minder beschaamd wordt. Heilige geest, de geest die gelijkheid, vrijheid, vrede brengt, zal overal in de wereld haar werk blijven doen.

Het is die geest die wij hier, iedere zondag weer vieren en vooral ook bezingen. Want, God zij dank, is er de muziek, de taal die wij allemaal verstaan ! In ons liturgisch bijeenkomen is het immers de muziek die als gemeenschapstaal vertrouwen creëert: muziek, en zeker samenzang, tilt ons op uit onszelf, ons 'ik', maakt ons een 'wij', een gemeenschap. Muziek kan veel met mensen doen, maar het gevoel dat er altijd onder schuilt is vertrouwen: de hoopvolle ervaring dat delen van verlangens, gevoelens, gedachten, ons samen brengt, ons meer geslaagde mensen maakt. Daarvoor gaan we naar de concertzaal, daarvoor zingen we in de kerk.

Tenslotte nogmaals dit: het mooiste dat wij over God hebben vernomen blijft natuurlijk dat Zij of Hij - of desnoods Het - Liefde is. Als God liefde is, moet vertrouwen, de inwoning van Gods geest in mensen, hetzelfde zijn als 'Gods liefde in mij' of 'Gods liefde in ons'. Niet als naïeve optimisten maar als mensen die beseffen dat liefde, dat vertrouwen, dat God, in feite onze grote kans is en blijft. Daarom heeft elk lied dat we hier samen zingen als onderton: 'We zullen doorgaan tot we samen zijn', en dus om te beginnen: 'Mens, durf te leven !'

Kortom: Mensen, heb vertrouwen ! Dat betekent nagenoeg hetzelfde als wat de apostel Johannes zei: 'Kindertjes, bemint elkander !'

Zo moge het onder ons zijn.

Henk Hillenaar

We lezen: Mattheus 6:25-33 en fragmenten van Amanda Gorman: 'The hill we climb'
Henk Hillenaar is bereikbaar via 'lt@dominicusamsterdam.nl' ('tav Henk Hillenaar')